

Nejlepší droga je kulka v hlavě, © Divadlo Archa

Exit 89. Horor s lidskou tváří
Zdroj: divadla Archa, 16.10.2008

Jaroslav Rudiš, Martin Becker a Jiří Havelka o Exitu 89

Říkáte, že Exit 89 je příběh o paměti. Místy se zanoří až do roku 68, tedy doby, kterou si vy, scénaristé, ani autor hudby nepamatujete. Jak jste se k tomu společně postavili? Bylo vaše vnímání toho roku podobné?

HAVELKA: Ono to bylo vlastně naopak. Téma „paměti“ jsme tam dosadili, po tom, co jsme začali výrazně upravovat první verzi scénáře. A to právě proto, že my jsme to nezažili, a jsme tudíž odkázáni při jakémkoli pokusu o osobní vnímání té doby, na jiné reflexe nebo historické studie a interpretace a interpretace interpretací atd. A vy jste ze školy zvyklý pokládat „dějiny“ za něco objektivně daného jednou provždy, protože se to tak vykládá a píše se o tom v učebnicích dějepisu, takže je to vlastně realita, která už prostě jen byla, no a najednou zjistíte kolik různých „realit“ té doby existuje. Protože tím hlavním tvůrcem dějin je vždycky lidská paměť. A její selektivnost a subjektivnost sebou nese spoustu dobrého i špatného. Ale jinak jsme se po studiu těch autentických materiálů vlastně shodli na nějakém společném vnímání toho revolučního roku, minimálně v tom, co z něj pro nás dnes přetrvalo nejvíc.

RUDIŠ: Zůstává obrovská energie a pocit velké solidarity. A také velký pád z naděje do beznaděje.

BECKER: Pokoušeli jsme se zcela vědomě se podívat, co je z té doby ještě aktuální. Cílem nebylo říci: přečteme teď tři, čtyři knihy o roku 68 a roku 89 a sestavíme

z toho pestrá přehlídka dějin. Spíše jsme se pokusili zjistit, co důležitého z tehdejší doby je dnes ještě aktuální. Naši hlavní protagonisté – oba řidiči nákladních automobilů – jsou podivnými dvojníky Dubčeka a Dutschkeho. Mohl jsem se toho například hodně naučit o Dubčekovi – a tím i mnohem více o Československu. Mnohé mi, jako vyrostlému na Západě, nebylo především z tohoto pohledu vůbec jasné. Zkrátka a dobře, hledali jsme postavy, které by spojovaly naší nervózní přítomnost se závažnou minulostí. To bylo konec konců dokonce ještě těžší, než kdybychom psali o tom, co jsme sami zažili nebo kdybychom čerpali z knih.

A co pohled na českoněmecké vztahy? Co vnesla do vaší vize spolupráce s německým scénáristou?

HAVELKA: Spolupráce s Martinem Beckerem se účastnil hlavně Jarda, když spolu psali tu první verzi, já jsem pak zas ten scénář předělával víc s Jardou bez Martina, ale z těch několika málo schůzek, které jsme s Martinem měli, jsme si až neuvěřitelně notovali v tom, jak dávno známé a myslím přežitě klišovitě názory na ten druhý národ pořád v obou těch národech přetrvávají.

RUDIŠ: S těmi klišé si ve hře pohráváme. Dálnice D1, která svede dohromady hrdiny našeho příběhu, spojuje nejen Čechy a Moravu, ale je trochu i česko-německá, propojuje přece Západní Evropu se s střední a východní, Německo s Českem i Slovenskem a Maďarskem. Ve hře se téma česko-německých vztahů objevuje i v té nejpřirozenější a velmi současné rovině – citové. Na naší benzínce zastavuje i mladý česko-německý pár Nela a Christian, který se trochu hádá a trochu miluje. Prostě jako Češi a Němci ve skutečnosti.

BECKER: Německo-české vztahy v době psaní vzkvétaly! Vždycky jsme pracovali hodinu na „Exit 89“, abychom se poté odměnili třehodinovým pobytem v hospodě. Při tom jsme mnohé zažili, což z části vplynulo přímo do „EXIT 89“, ale co to přesně bylo, by mělo zůstat německo-českým tajemstvím. Velmi a zásadně se ovlivňujeme! V případě Jaroslava Rudiše a mě toto postoupilo hodně daleko. On například miluje čerstvý vítr ze „západu“, tedy mladší německé autory současnosti, kteří jsou pro mne často velmi zdoluhaví. Oproti tomu jsem se já stal velkým obdivovatelem tlachajících Čechů, Bohumila Hrabala, Oty Pavla a ostatních. A tak tomu je i s psaním: obdivujeme na sobě různé věci, rozdílné vlastnosti, a tak se také mění vlastní pohledy na věci, rozšiřují se pohledy. A pak se s tím novým pohledem opět pracuje hodinu na textu, dříve než přejdeme k dalšímu plzeňskému.

Když jste poprvé uslyšel zadání toho představení, vybavily se vám nějaké konkrétní obrazy, co by tam určitě neměli chybět, nebo to bylo dlouhé přemýšlení?

HAVELKA: Ten základní obraz mi vytanul hned. Ta fotka dubčekova skoku.

RUDIŠ: V tom jsme se všichni shodli. Ten skok je moment zastavené naděje. Konec jedné velké iluze.

BECKER: Konkrétní představy tu byly relativně brzy. Dálniční odpočívadlo. Několik komických postav. Kus o prožitcích na místě, na kterém se to neočekává. Žádný vysoký lesk, žádná přehnaná poezie. Částečně to byla zatrouleně obtížná práce, také kvůli formě operety. Prošli jsme velkými krizemi a zažili velké úspěchy, tvořivě jsme se hádali a dohadovali a konečně jsme našli řešení pro naše otázky týkající se obsahu – stručně řečeno, první nápady přicházely velmi rychle, realizace byla

někdy hrozně pomalá a komplikovaná.

V Arše pracujete poprvé. Jaký vliv má nový prostor na váš způsob práce?

HAVELKA: Prostor Archy je ideální. Černý prázdný elementární tvar připravený na divadelní naplnění. Myslím, že jsme se zatím s Dádou nikdy nemohli v přemýšlení rozmáchnout na plochu 10 krát 12metrů. Ale to samozřejmě neznamená, že jsme chtěli být nějak monstrózní, jen protože to jde. My vždycky vycházíme z daných nabídek a možností, a ty pak organicky spoluvytváří celý tvar. O něco si řekne téma, o něco prostor, o něco herci atd.

BECKER: Do jisté míry se tady pracuje v kolektivu, který se skládá z autora, herců, režiséra. Už to byla nová zkušenost. Text se během zkoušek hodně mění, dostává nové rozměry – ale tak tomu musí vlastně v nynějším divadle být. Je úplně jedno, jestli se nám to líbí nebo nelíbí: práce podléhá stálému vývoji, neustále se mění. Domnívám se, že taková dynamika německým divadlům připadá spíše jako obtížná. Archa je dobrým místem, které ale také vyžaduje mnoho energie – nakonec se domnívám, že se takové nasazení vyplácí – i když je to pravděpodobně pro všechny namáhavý a náročný projekt, všichni umělecky získávají.

Co, kromě prostoru, je pro vás na Exitu nového? Máte zkušenosti s představeními, kde tak velkou roli hraje hudba?

HAVELKA: Každé představení je vždycky plně nové. A tady těch dříve nepoznaných faktorů bylo poměrně hodně. Od náročného zadání, přes počet složek, které jsme chtěli zapojit, včetně hudby, která měla být nejen živá, ale rozepsaná pro malý orchestr až po zkoušení v budově Rudého Práva.

BECKER: Je to nová zkušenost. Srovnatelná je jen s mou prací v oblasti rozhlasových her: tam také existují originální skladby, které se dávají dohromady s textem. Není to však úplně srovnatelné. Teď právě pracuji s jedním berlínským hudebním skladatelem na novém projektu – ovšem v menším rozsahu než u operety EXIT 89. Jinak bylo pro mne všechno nové: ještě jsem nikdy nepracoval dvojzřetně, ještě nikdy jsem svůj vlastní text neviděl na konci zkoušek tak radikálně jiný, protože samozřejmě proměněný v důsledku působení herců, režiséra, dramaturga, nikdy jsem také neviděl na jevišti stojan nouzového volání – ale k tomu nesmím nic říci, to se musí zhlédnout.

Zastavíte občas na Exitu 89?

HAVELKA: Já jsem z Vysočiny. To je můj rajón, tuhle pumpu já znám jak své boty, několikrát mě z ní odtahovali. To byl kromě tý dubčekovy fotky taky ten další, zásadní a osobní důvod napojení na tu věc. (Jednou se mi tam posralo auto, a zrovna jsem jel s Lábusem a dalšíma z nějakého zájezdu a ta humpolecká odtahovka nechtěla vzít do kabiny víc než 2 lidi, takže ti ostatní museli dostopovat a Lábus říkal: „Dobrý, já chytanu někoho na ksicht a zamával na prvního kamioňáka, kterej byl Maďar a málem ho přejel, protože nechápal co to ten dědek dělá).

RUDIŠ: Samozřejmě. Snědl jsem tam několik řízků a vypil mnoho káv a chvíli mi trvalo, než jsem našel Dubčekův pomník ztracený u výjezdu.

BECKER: Občas, když venku prší a polehávám tak trochu zkroucený v posteli, tak

mimo jiné přemýšlím o Exitu 89. Někdy to jsou těžké, někdy krásné, někdy podivné sny. Vždy jsou však inspirující.

Martin Becker

Narodil se roku 1982 v Attendornu, studoval na lipském Literárním institutu. Píše rozhlasové hry, zprávy, komentáře a recenze pro veřejnoprávní rozhlas, mj. WDR, MDR, SWR a Deutschland Radio Kultur. Obdržel četné ceny a stipendia. V roce 2008 získal literární stipendium „Märkische Kulturkonferenz“.

Jaroslav Rudiš

Narodil se roku 1972 v severních Čechách, žije v Praze. V roce 2002 vyšel jeho románový debut „Nebe pod Berlínem“, za který obdržel Cenu Jiřího Ortena. Velký úspěch přinesla komiksová románová trilogie Alois Nebel (2003–2005; společně s výtvarníkem Jaromírem 99; v roce 2006 vyšla kompletní v jednom svazku) o českoněmeckém výpravčím vlaku sloužícím na malé stanici v Sudetech, která inspirovala vznik divadelní hry Alois Nebel V roce 2006 Rudiš vydal román Grandhotel; podle námětu knihy napsal pro režiséra Davida Ondříčka scénář ke stejnojmennému filmu (2006). Třetí román Potichu vyšel v listopadu 2007 v Labyrintu. S básníkem Igorem Malijeuským uvádí v Divadle Archa každý měsíc literární kabaret EKG a příležitostně vystupuje s hudebními skupinami U-Bahn a The Bombers.

Jiří Havelka

Narodil se roku 1980, je divadelní režisér, dramatik, herec, spoluzakladatel a moderátor televize Ůčko. Spolupořádá Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava a pořádá Festival Cute dramatiky. Vystudoval jihlavské gymnázium, režii alternativního a loutkového divadla na DAMU. Již během studií na gymnáziu se podílel na založení divadelního spolku HOBIT, později, během studií na DAMU začal hrát a režírovat na malé scéně Ypsilonky. Také je jedním z členů kabaretního divadla VOSTO5, které proslulo otevřenými tvary vlastních autorských inscenací, jejichž základním stavebním kamenem je improvizace. V roce 2007 získal Cenu Alfréda Radoka jako talent roku.